

Inledning 1-2 2011

Anders Frenander

Välkomna till det första numret av *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift* som enbart publiceras elektroniskt! Därmed ansluter vi oss till den dominerande trenden inom vetenskaplig publicering. Nätet är den nya plattformen och papperet tycks helt förpassat till det förflutna. Även om en sådan förändring kan vara förenad med viss vanda, ser vi framtiden an med tillförsikt och har goda förhoppningar om att tidskriftens synlighet ökar därmed. Faktiskt ger de siffror över antalet nedladdningar från vår sida på idunn.no som vi hittills kunnat ta del av tydliga indikationer i den riktningen. Det känns mycket positivt!

Alldeles enkelt är det dock inte. Den ökade synligheten som elektronisk publicering medger är samtidigt en annan sorts uppmärksamhet än den som en tryckt papperstidskrift fick/får. Det är faktiskt ett visst pris inblandat i övergången till det elektroniska. Fokus för den ”nya” uppmärksamheten riskerar att bli mycket smalare. Sökfunktionerna på nätet generellt och på idunns hemsida gör ju att intresset *riktas* mycket tydligt. Man letar rätt på det man vill ha för ett särskilt ändamål, och är nöjd med det. Den serendipitet och det överraskningsmoment som kunde vara förenat med bläddrandet i en papperstidskrift har försvunnit. Att stöta på en artikel som handlar om en fråga eller ett ämne som man inte visste att man var intresserad av, kommer att hända alltmer sällan. Instrumentaliteten i sökandet resulterar antagligen i en ökad effektivitet, i den snäva meningen att man hittar det man söker snabbare än förut.

Men allt det andra? Ja, det försvinner alltså ”under radarn”, som det brukar heta i militära spanings-sammanhang. Det blir borta, och det kan förefalla en aning paradoxalt i tider när forskningspolitiken ständigt betonar vikten av tvärvetenskapliga samarbetsformer. Försvåras inte möjligheten att hitta intressanta och tänkbara samarbetspartners på det här viset? Riskerar vi att rörligheten och dynamiken inom forskarsamhället minskar och att i stället gamla samarbetsmönster konserveras? Jag hoppas verkligen inte det. Låt oss tro att en sådan misstanke är att måla fan på väggen. Ett ansvar vilar då förstås på oss redaktörer; vi måste presentera hela innehållet i varje nummer av våra tidskrifter på ett så spännande och intresseväckande sätt att serendipiteten följer med från pappersversionen ut på nätet. I någon mån måste vi som forskare också hela tiden försöka motarbeta alltför långtgående instrumentalitet i vårt sätt att söka och läsa på nätet. Om inte annat, så för att jag är övertygad om att vår forskning blir bättre om vi kan göra det.

Jag hoppas alltså att läsarna ska scrolla sig igenom hela denna första, enbart elektroniska, utgåva av NKT! Hon eller han kommer då att finna fem vetenskapligt granskade artiklar, ett keynote från den senaste internationella forskningskonferensen i Jyväskylä 2010, en recension och två (!) call for papers till kommande temanummer.

De fem artiklarna handlar om lika många olika områden, aspekter eller infallsvinklar på kulturpolitiken i de nordiska länderna. Tre av dem presenterades vid den nordiska konferensen för kulturpolitisk forskning i Norrköping i somras och har sedan omarbetats till fackgranskade artiklar. Det slumpade sig då så, att en av de artiklarna skrevs av *Gitte Balling* och *Nanna Kann-Christensen* tillsammans, samtidigt som de var och en hade en accepterad artikel klar för publicering. Därav den yppiga förekomsten av deras författarnamn i detta nummer.

Gitte Ballings artikel ”Det er i møtet det sker” handlar om hur kultur förmedlas till barn – en viktig ingrediens av kulturpolitiken alltsedan dess början på 1960-talet. Också på detta område har en instrumentalistisk ansats vunnit insteg. Balling kan dock visa att denna inte råder i ensamt majestät, eller lyckas förvandla barnen till ting eller verktyg för syften bortom kulturen. Tvärtom har ståndpunkten att barnen ska involveras djupt i processen kunnat befästa sig; symboliskt uttryckt i treenigheten att kulturen ska vara till *för, med* och *av* barnen.

I fyra av de fem nordiska ländernas högsta politiska organ finns numera reaktionära, främlingsfientliga och populistiska högerpartier representerade. Alla bygger de i stor utsträckning sin existens och politik på föreställningar om att nationens kulturella renhet är hotad av den sentida invandringen, särskilt från länder präglade av muslimsk religion och kultur. Kulturpolitiken är därmed på ett sätt deras ideologiska fundament. En viktig uppgift för kulturpolitiska forskare att ge sig i kast med, kan tyckas. Ändå har ingen inträngande analys av dessa partiers kulturpolitiska ståndpunkter och aktioner hittills utförts. *Ole Marius Hyllands* artikel om det norska Fremskrittspartiet är ett första exempel, som *NKT* hoppas följs av flera, också angående de andra nordiska länderna. Den noggranna analysen av dessa tillbakablickande och potentiellt antidemokratiska idéer är av den största angelägenhet, både vetenskapligt och politiskt.

I *Nanna Kann-Christensens* artikel jämförs svenska och danska strategier för hur man bör utveckla verksamheten på folkbiblioteken. I de båda länderna har statsmakterna kanaliserat pengar till utvecklingsprojekt som bedrivs av olika folkbibliotek. En slutsats hon kan dra av sin jämförande undersökning är att strategierna för att sprida erfarenheterna från de genomförda projekten ser tämligen olika ut i de två länderna. I Danmark tenderar man att lyfta fram enstaka spjutspets exempel vars sätt att arbeta sedan ska imiteras av andra folkbibliotek. Denna strategi skapar en hierarki mellan biblioteken och tycks i hög grad verka uppifrån och ned. Den svenska strategin, å sin sida, bygger mycket mer på en horisontell spridningseffekt, där folkbibliotek i samverkan försöker att gemensamt hitta nya former för sin verksamhet.

De återstående två granskade artiklarna speglar olika nya företeelser i nordisk kulturpolitik. *Klara Tomson* har undersökt hur man försökt skapa en upplevelseindustri i Sverige. En av huvudaktörerna var KK-stiftelsen, som under en tioårsperiod satsade nästan 100 miljoner SEK på olika former av kulturellerade projekt. KK-stiftelsen var alltså en organisation som definitivt intog en nyckelposition i de nya strategierna att transformera kulturen till ett instrument för ekonomisk tillväxt. I Tomsons analys får vi veta hur dessa idéer – huvudsakligen hämtade från Storbritannien – översattes, inplanterades och omformades för att passa svenska förhållanden.

En annan företeelse som slagit igenom de senaste par decennierna är förändringen av den offentliga förvaltningen i de nordiska länderna. Precis som i många andra länder världen över har offentliga myndigheter strävat efter att bli mer och mer lika privata företag och deras agerande på marknaden. Tendensen har grovt sammanfattats i förkortningen NPM (New Public Management). Också i

kulturpolitiken har de här principerna efterhand anammats och *Gitte Balling* och *Nanna Kann-Christensen* skärskådar i sitt gemensamma bidrag hur principerna påverkar folkbibliotekens verksamhet i Danmark. Deras specifika studieobjekt är förmedling av skönlitteratur i folkbiblioteken och i artikeln kan de visa hur flera olika logiker, inte bara NPM, påverkar hur förmedlingen organiseras och utförs. Enligt deras analys är det faktiskt så, att de övergripande kulturpolitiska målen såväl som bibliotekariernas professionella kunnande bjuder NPM-principerna övermäktigt motstånd. Den instrumentalitet som finns inbyggd i NPM slår inte alls igenom i den utsträckning man kunde befarat.

Härefter följer en återgivning av *Mikka Pyykkönens* keynote vid ICCPR 2010 i Jyväskylä. Pyykkönen pratade då om det i kulturpolitiska sammanhang så omhuldade och vanligt förekommande begreppet *mångfald*. Detta begrepp är, hävdade han, en sorts *Mädchen für Alles*, som kommer till användning i alla möjliga sammanhang och syften. Samtidigt, och kanske just därför, är begreppet omöjligt att på allvar diskutera och definiera. Pyykkönen befarar att det kan ”implodera” och bli meningslöst. Forskningen måste därför ”back to basics” och med det menade han att den borde studera ”the hegemones, hierarchies and domination within diversities”.

Numret avslutas sedan med en recension av en nyutkommen dansk bok som tar itu med konstpolitiska utmaningar. Den får en mycket uppskattande bedömning av *NKT:s* redaktionssekreterare *Linnéa Lindsköld*.

Två ”call for papers” utropas också. De gäller, för det första, en temasektion om lokal kulturpolitik. Den planeras till nr **2/2012** och gästredaktörer för detta tema är Anita Kangas i Jyväskylä och *Jenny Johannisson* i Borås. Det andra temat som vi nu inbjuder till handlar om filmpolitik. Detta ämne kommer att behandlas i nr **1/2013** och där är gästredaktörerna tre: *Lars-Gustaf Andersson* i Lund, *John Sundholm* i Karlstad och *Per Vesterlund* i Gävle.

Jag vill uppmana alla som sysslar med de här forskningsområdena, i alla de nordiska länderna, att ta kontakt med gästredaktörerna och skicka in artikelförslag. I och för sig är det väl inget område inom den kulturpolitisk relevanta forskningen som känns ”överbeforskat”, men båda de här två planerade temanumren behandlar, såvitt jag kan förstå, områden som det är mycket angeläget att vi fördjupar våra kunskaper om. I planeringen för framtida nummer räknar vi också med temasektioner av olika inriktning. För närvarande finns det tankar om bland annat kulturfestivaler. Också dessa teman kommer att sättas samman av intresserade och engagerade gästredaktörer. Vi strävar efter att arbeta enligt så långsiktiga planer vi kan, vilket förhoppningsvis underlättar möjligheterna att erhålla externa finansiella tillskott för att underlätta redaktionsarbetet. Finns det ytterligare idéer för framtida temanummer kan kanske detta vara bra att ha i åtanke. Välkomna med idéer och uppslag till redaktionen!

Det första numret nästa år är ett öppet nummer, det vill säga att vi inte planerar någon särskild temasektion. Det finns alltså därmed möjligheter att sända in bidrag som undersöker vilken som helst aspekt av kulturpolitikens många sådana. Nästa nummer kommer vi också att fortsätta spegla den aktuella forskning som presenterades på den nordiska konferensen (NKKPF 5) i Norrköping, Sverige, i augusti 2011.

*

Jag vill också påminna om den internationella konferensen nästa år. ICCPR 2012 går av stapeln i Barcelona 9-12 juli och viktiga datum att iaktta är: 23.01.2012 = deadline för *paper proposals*; 15.2.2012 öppnas registreringsfunktionen och 31.5.2012 är sista datum för reguljär anmälan till konferensen såväl som sista datum för insändande av paper. Denna, och mycket annan nyttig information återfinns på konferensens hemsida: <http://www.iccpr2012.org/>.

De senaste årens internationella konferenser har hållit mycket hög standard. Det program som aviseras på nämnda hemsida ser mycket lovande och intressant ut. Särskilt intressant är ämnesvalet för fyra av de sex planerade specialsessionerna. De är nämligen riktade till frågor som tidigare inte riktigt fått den uppmärksamhet de förtjänar. En session handlar om globaliseringens konsekvenser för kulturpolitiken generellt. De andra tre speglar ett bra grepp från arrangörerna. De är mer specificerade än det nyssnämnda och riktar sig mot områden som absolut behöver belysas; de särskilda omständigheter som råder i Afrika och Latinamerika; en jämförelse mellan de nordiska ländernas kulturpolitik och den som förs i Medelhavsländerna; samt slutligen en specialsession om spansk kulturpolitik. Detta är mycket bra! Kulturpolitik är naturligtvis en global företeelse – både i meningen att kulturpolitik på ett eller annat sätt förs i alla nationer och i den meningen att en del kulturpolitiska frågor i sig är globala. Undertecknad redaktör ser med tillförsikt fram emot sommarens konferens!

Anders Frenander